

Deinstitucionalizācija - kas tas ir un kādas pārmaiņas gaidāmas Latvijā

Deinstitucionalizācijas (DI) process paredz cilvēku ar garīga rakstura traucējumiem iekļaušanu sabiedrībā un iesaisti darba tirgū, tādējādi veicinot viņu neatkarību un patstāvību. **Kas ir deinstitucionalizācija?**

Deinstitucionalizācijas (DI) process paredz cilvēku ar garīga rakstura traucējumiem iekļaušanu sabiedrībā un iesaisti darba tirgū, tādējādi veicinot viņu neatkarību un patstāvību. Tostarp tiek radīts plašs pakalpojumu klāsts, lai arī bērni, kas dzīvo sociālās aprūpes centros, varētu augt ģimeniskā vidē un bērni ar funkcionāliem traucējumiem varētu saņemt sociālo aprūpi un rehabilitāciju savā pašvaldībā.

Kas to īsteno Latvijā?

DI ir Labklājības ministrijas virzīts iekļaujošas sabiedrības veidošanas process, mainot attieksmi un attīstot sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sistēmu visā valstī - grupu mājas, specializētās darbnīcas, dienas aprūpes centrus, sociālo mentoru pakalpojumus, atbalsta grupas, u.c. Tas tiek īstenots kopā ar 115 pašvaldībām visā Latvijā. Šā brīža sistēmas maiņa un pilnveide nodrošinās nepieciešamo atbalstu cilvēkiem, kuriem ir ierobežotas spējas sevi aprūpēt, lai viņi varētu dzīvot mājās, ģimeniskā vidē, saņemot nepieciešamo atbalstu parastā mājoklī vai grupu mājā. Tas novērsīs situāciju, ka

Šādiem cilvēkiem ir jāpārceļas uz dzīvi ilgstošas sociālās aprūpes institūcijās, jo viņiem nav pieejams nepieciešamais atbalsts dzīvesvietā.

Latvija līdzās Lietuvai un Igaunijai ir viena no tām Eiropas valstīm, kur šāda sistēma vēl nav pilnībā ieviesta.

Kas ir cilvēki ar garīga rakstura traucējumiem?

Garīga rakstura traucējumi (GRT) ir psihiska saslimšana vai garīgās (intelektuālās) attīstības traucējumi, kas ierobežo cilvēka spējas strādāt un aprūpēt sevi, kā arī apgrūtina iekļaušanos sabiedrībā. Pie GRT tiek pieskaitīts, piemēram, autisms un Dauna sindroms, kā arī tādas psihiska rakstura saslimšanas kā, piemēram, šizofrēnija, depresija, veģetatīvā distonija, anoreksija un citas.

Pārmaiņas ir vērstas uz cilvēku ar psihiskās veselības vai intelektuālās attīstības traucējumiem, kuriem ir noteikta I vai II grupas invaliditāte, iekļaušanu sabiedrībā:

- ja cilvēks ar GRT dzīvo sabiedrībā (nesaņem pakalpojumus ilgstošas sociālās aprūpes un rehabilitācijas institūcijā);
- ja cilvēks dzīvo ilgstošas sociālās aprūpes un rehabilitācijas institūcijā, un vēlas uzsākt neatkarīgu dzīvi.

Iesaistīšanās DI projektu aktivitātēs ir brīvprātīga. Papildus cilvēkiem ar GRT DI aktivitātes ir vērstas arī uz ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem un bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, kas dzīvo ģimenēs.

Kas tieši mainīsies un kā būs pēc DI projektu pabeigšanas?

Patlaban Latvijā 21 992 pilngadīgiem iedzīvotājiem ir noteikta 1. vai 2. grupas invaliditāte garīga rakstura traucējumu dēļ. No tiem 4 496 šobrīd saņem pakalpojumus ilgstošas sociālās aprūpes institūcijās, kur viņiem ir ļoti ierobežotas pašnoteikšanas iespējas pār savu dzīvi. Projekta ietvaros paredzēts paplašināt šiem cilvēkiem nepieciešamo pakalpojumu pieejamību gan ģeogrāfiski, gan saturiski. Tādējādi sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu īpatsvars tiks būtiski palielināts, bet aprūpe institūcijās – samazināta. Ja, projektus uzsākot, šī attiecība bija 20:80 (*no visiem cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem, kas saņēma sociālos pakalpojumus, 20% saņēma sabiedrībā balstītus sociālos pakalpojumus, bet 80% - pakalpojumus institūcijā*), līdz 2023.gadam šim īpatsvaram jāmainās uz 45:55.

Tāpat cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem būs paplašinājušās izglītības iespējas Sociālās integrācijas valsts aģentūrā – piecās dažādās tālākizglītības programmās, kā arī 35 prasmju apmācības programmās, kas palīdzēs iekļauties darba tirgū.

Sniedzot darba iespējas cilvēkiem ar GRT, uzņēmējiem ir iespēja būt ne tikai sociāli atbildīgiem, bet arī saņemt dažāda veida valsts atbalstu nodarbinātības veicināšanai. Piemēram, viens no atpazīstamākajiem Nodarbinātības valsts aģentūras pasākumiem cilvēkiem ar invaliditāti ir subsidētas darba vietas. Tas ļauj darba devējam, kas nodarbina bezdarbnieku ar invaliditāti, saņemt finansiālu atbalstu darbinieka un darba

vadītāja ikmēneša darba algai, darba vietas pielāgošanai, kā arī ergoterapeita, surdotulka un atbalsta personu pakalpojumiem, ja nepieciešams.

Kādēļ šis process ir nepieciešams?

Process veicina veselīgas, mūsdienīgas sabiedrības veidošanos, kas aicina uz ikvienu cilvēku raudzīties līdzvērtīgi, neierobežojot indivīda tiesības uz pašnoteikšanos. Lielākajā daļā attīstīto valstu līdzīgas sistēmas jau izveidotas un darbojas efektīvi. Latvijā vēl arvien sabiedrības attieksmi raksturo senī mītos balstīti aizspriedumi un aplami stereotipi par šo personu spējām sekmīgi iekļauties ikdienas dzīvē un darba tirgū.

Kādi ir jaunā procesa ieviešanas termiņi?

Deinstitucionalizācijas process tika uzsākts 2015.gadā un DI projektus paredzēts noslēgt 2023.gadā.

Kur tiek ņemts finansējums šim projektam?

Projektu finansiāli atbalsta Eiropas Savienības struktūrfondi. DI projektam kopumā atvēlēts finansējums aptuveni 91 miliona eiro apmērā. Pašvaldības, kas projektos nepiedalās, nesaņems ES finansējumu, tādējādi sociālo pakalpojumu attīstībai izmantos tikai pašvaldības vai citus pieejamos resursus.

Plašāk par projektu: www.cilveksnevisdiagnoze.lv

Informāciju sagatavoja:

Ieva Bērziņa, Labklājības ministrijas Komunikācijas nodaļas sabiedrisko attiecību speciāliste, 64331666, ieva.berzina@lm.gov.lv

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA

Eiropas Savienības
struktūrfondi un
Kohēzijas fonds

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē